

*Аміров А.О.,
аспірант кафедри політичних теорій
факультету психології, політології та соціології,
Національний університет «Одеська юридична академія»*

ВЗАЄМОДІЯ ОДЕСИ З МІСТАМИ-ПОБРАТИМАМИ ЯК СКЛАДОВА ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ

Зовнішньополітичний вибір України, як складний та багатофакторний процес, потребує постійної уваги з боку науковців. Дослідження динаміки зовнішньополітичного вибору, коливань зовнішньополітичного курсу під впливом трансформаційних процесів у владі та суспільстві, визначення його складових та основних рушійних сил є одним із актуальних завдань для політичної теорії та практики. З одного боку, зовнішньополітичний вибір постає як результат політичної взаємодії багатьох внутрішньополітичних та зовнішньополітичних акторів, які формують порядок денний та визначають картину світу: «...результат вибору передбачений самою системою соціальних координат: вибір не може вийти за межі альтернатив, запропонованих гранд-нарративом та закладених у картині світу. Тобто, вибір дійсно є частиною соціальної взаємодії, її невід'ємною складовою» [10]. З іншого боку, взаємодія акторів обумовлюється їх вибором. Тобто, взаємодія міст-побратимів є важливою складовою зовнішньополітичного вибору України і, водночас, визначається ним.

І якщо зовнішньому середовищу, геополітичним чинникам європейської та євроатлантичної інтеграції України приділяється досить багато уваги у науковому дискурсі, то роль інституту міст-побратимів висвітлено недостатньо.

На сучасному етапі, у зв'язку із процесами демократизації суспільства та децентралізації влади, підвищується роль міст у внутрішній політиці держави. Будь-яка країна, що стає на шлях модернізації, має враховувати фактор урбанізації, появи та розвитку міст та мегаполісів. «Великі міста є двигуном світової економіки, культурними, історичними,

духовними, політичними та інноваційними центрами, де ставляться та вирішуються часто у режимі експерименту найгостріші глобальні проблеми сьогодення. Разом з тим великі міста відчувають значний тиск таких факторів як міграція, соціальна нерівність, забруднення навколишнього середовища та зміна клімату. В Європі частка міського населення вже перевищує 70%, у середньому по світу цей показник складає приблизно 50%, і, за оцінками експертів ООН, зросте до 60% протягом наступних двадцяти років. У великих містах споживається приблизно 75% усієї електроенергії, що виробляється у світі, та утворюється 80% загальних викидів парникових газів» [9].

Із зростанням економічної потуги сучасних міст підвищується їх роль у реалізації європейського та євроатлантичного вибору України. На окрему увагу заслуговують відносини сучасних українських міст із їх містами – побратимами з інших країн. Інститут міст-побратимів може стати важливим фактором прискорення економічної, соціальної та культурної кооперації та інтеграції держави у цілому. Акцентуємо увагу на соціокультурному напрямку взаємодії, адже саме це є основою формування демократичних цінностей, європейської ідентичності, належності України до євроатлантичного цивілізаційного простору.

Варто погодитись із тим, що сучасна Україна «...є полем межування двох цивілізацій: східної євразійської (російської) та західної – європейської. Це говорить про те, що сучасна Україна опинилась у ролі *розділеної периферії*... Перебуваючи в ролі розділеної периферії, Україна має досить обмежені можливості для реалізації своїх зовнішньополітичних інтересів, які залежать насамперед від характеру зв'язків між Заходом і Сходом. В умовах зіткнення інтересів і цивілізаційної конфронтації Україна опиняється в «буферній зоні» [7]. У широкому політичному контексті здійснення зовнішньополітичного вибору України процеси інтеграції, у тому числі – на рівні взаємодії міст-побратимів, мають бути доповнені пошуком оптимальної моделі дезінтеграції з пострадянським простором. Зокрема, якщо розглядати проблему дезінтеграції з кута зору взаємодії міст-побратимів, то у 2009 році Одеса та Ростов-на-Дону стали містами-побратимами, а у 2016 році на сайті Президента України з'явилась петиція щодо «Позбавлення

Ростова-на-Дону статусу міста побратима Одеси» [8]. Встановлення зв'язків на рівні міст-побратимів між Одесою та Ростовом пояснювалось тим, що їх вже давно називають «мамою» і «татом», а це, у свою чергу, обумовлено тим, що наприкінці ХІХ століття ці міста стали столицями кримінального світу. У той час «Ростов і Одеса стали розвинутими, багатими торгово-промисловими центрами, які розташовувалися на півдні, «що було цінне для босяків»... Мимоволі Ростов з Одесою стали двома південними столицями кримінального світу, і саме босяки, які не могли поділити між собою однаково привабливі для них міста, стали називати їх татом і мамою... Коли співробітники міліції затримували кримінальника без паспорта і питали про те, хто його батьки, він відповів: Ростов мій тато, Одеса - мама, тому що це були дві столиці кримінального світу» [5]. Дезінтеграція на рівні міст-побратимів об'єктивно обумовлена фактором російської анексії Криму. Зокрема, у петиції зазначається: «На сьогоднішній день місто Одеса має своїм містом побратимом російський Ростов-на-Дону. Місто, що є обласним центром регіону з якого здійснювалася, здійснюється і буде здійснюватися вторгнення на територію України» [8]. Варто відзначити, що на сайті Одеської міської ради також зникла згадка про Ростов-на-Дону як місто-побратим Одеси.

Натомість активно розвиваються відносини з містами-побратимами, які представляють, передусім, країни ЄС (Марсель, Регенсбург, Варна, Пірей, Лодзь), США (Ванкувер), Канади (Балтимор) та Ізраїлю (Хайфа). Серед міст пострадянського простору активізується взаємодія Одеси із такими містами-побратимами як Єреван та Кишинів. У цілому, містами-побратимами Одеси є Олександрія (Єгипет), Балтимор (США), Ванкувер (Канада), Варна (Болгарія), Генуя (Італія), Єреван (Вірменія), Йокогама (Японія), Калькутта (Індія), Кишинів (Молдова), Констанца (Румунія), Ліверпуль (Великобританія), Лодзь (Польща), Марсель (Франція), Нікосія (Кіпр), Оулу (Фінляндія), Пірей (Греція), Регенсбург (Німеччина), Сегед (Угорщина), Спліт (Хорватія), Стамбул (Туреччина), Хайфа (Ізраїль), Валенсія (Іспанія), Циндао (Китай) [6]. Серед напрямків співпраці – економічний, гуманітарний та соціокультурний. Зокрема, делегації міст-побратимів постійно беруть участь у святкуванні Дня міста, за їх підтримки проводяться різноманітні фестивалі та заходи, відкриваються

пам'ятники, створюються нові парки (Стамбульський та Грецький) надається допомога різним службам міста та органам державної влади.

Взаємодія Одеси із містами-побратимами носить системний характер та охоплює багато аспектів міського життя. Наприклад, «Місто Регенсбург, що є одним із активних міст-побратимів Одеси, в грудні 2017 року, люб'язно передало, в якості гуманітарної допомоги для пожежних підрозділів міста Одеси, пожежну автоцистерну TLF 16/25» [4]. У 2017 році відбулось досить багато заходів з нагоди святкування 45-річчя побратимських відносин між Одесою та Марселем, у французькому місті встановлено туристичний символ Одеси «якір-серце», також у межах взаємодії із містами-побратимами традиційними стали фестивалі французького та польського кіно в Одесі. Активно розвивається взаємодія Одеси із містом Пірей (Греція): це й відкриття бюста Григорію Маразлі (у 1878–1895 роках – міський голова Одеси грецького походження) і низка проектів спільно із Грецьким Фондом культури. Слід відзначити, що одним із найбільш активних забудовників Одеси є кампанія «Гефест», президентом якої є грецький бізнесмен, почесний консул Греції в Україні П. Бумбурас.

Інститут міст-побратимів може не обмежуватись зовнішньополітичною взаємодією, а стосуватись і поглиблення взаємодії між містами всередині країни. Окремо тут слід згадати ініціативу мера Києва В. Кличка встановити побратимські відносини між Києвом та Одесою: «Мені приємно сьогодні бути в Одесі – місті, в якому прокинулася надія на позитивні зміни і перетворення. ...Пропоную побратимство міст Києва і Одеси», – зазначив Віталій Кличко» [3].

Відповідно до класифікації, яка належить П. Холу, усі міста поділяються на категорії Альфа, Бета, Гамма і Дельта. Для активізації процесу урбанізації та європейської інтеграції слід поглиблювати взаємодію з містами, які відповідно до класифікації П. Хола належать до категорій Альфа та Бета. Альфа-міста це «...комунікаційно-сервісні центри світового значення із ареалом «обслуговування» до 20 млн. осіб, зокрема мультимодельні транспортні вузли, комунікаційно-комерційно-сервісні центри глобального впливу, наприклад Лондон, Париж, Нью-Йорк, Токіо, Чикаго, Франкфурт, Гонконг, Лос-Анджелес, Мелан,

Сінгапур» [1]. Натомість до Бета-міст належать «...міста-шлюзи (субконтинентальні столиці), ареал обслуговування яких досягає від 10 до 20 млн населення. Це вузли повітряного сполучення, комерційні та сервісні центри субконтинентального значення, наприклад міста Сан-Франциско, Сідней, Торонто, Цюрих, Брюссель, Мадрид, Мехико, Сан-Пауло, Сеул» [1].

Таким чином, на сучасному етапі політичного та соціально-економічного розвитку взаємодія міст-побратимів є важливою складовою зовнішньополітичного вибору України. У даному процесі поєднуються інтеграція з містами-побратимами Одеси у країнах ЄС та дезінтеграція з містами-побратимами з РФ. Найбільшу активність необхідно демонструвати у встановленні та розвитку побратимських відносин із глобальними континентальними столицями (Альфа-містами) та субконтинентальними столицями (Бета-містами).

Список використаних джерел

1. Бойко-Бойчук О. В. Світові тенденції розвитку міст : міжнародний досвід [Електронний ресурс] / О. В. Бойко-Бойчук. – Режим доступу:<http://www.archive.nbuv.gov.ua/e-journals/dutp/20072/txts/07bovmmd.htm>.

2. Зв'язки Одеси з польськими містами – побратимами є перспективними... [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/934151.html>.

3. Київ і Одеса – міста-побратими [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kyiv.ridna.ua/2015/07/kyjiv-i-odesa-mistamy-pobratymamy/>.

4. Одеса: до одеських рятувальників завітали представники мерії міста Регенсбург Федеративної Республіки Німеччини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dsns.gov.ua/ua/Ostanninovini/84858.html?PRINT>.

5. Одеса-мама і Ростов-тато стали містами-побратимами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/956663-odesa-mama-i-rostov-tato-stali-mistami-pobratimami>.

6. Міста-побратими Одеси [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Одеської міської ради. – Режим доступу: http://omr.gov.ua/ua/cooperation/twin_cities/.

7. Перепелиця Г. Між Росією та Європою: проблема зовнішньополітичного вибору України [Електронний ресурс] / Г. Перепелиця. – Режим доступу: <http://universum.lviv.ua/magazines/universum/2013/5/perep.html>.

8. Позбавлення Ростова-на-Дону статусу міста побратима Одеси [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://petition.president.gov.ua/petition/20496>.

9. Сучасні проблеми урбанізації в контексті національної безпеки України. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1165/%C2%A0>.

10. Яковлев Д. В. *Alea jacta est*: вибір як елемент соціальної взаємодії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: / Яковлев Д. В. // «Пріоритетні напрямки розвитку суспільних наук у 21 столітті»: матеріали міжнародної наукової конференції. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015 – с. 155-159. – Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/671>